

Materiał 4: Wywiady dziennikarskie

Wywiady dziennikarskie

Przygotowanie wywiadu dziennikarskiego

Co jest tematem i jakie podejście do tematu wybierasz?

- Dlaczego temat jest interesujący dla Ciebie lub dla słuchaczy?
- Czy coś pozostaje niejasne, czy potrzebujesz lepiej zrozumieć tło?
- Czy z tematem wiążą się jakieś sprzeczności lub konflikty?
- Jaki aspekt uważasz za najważniejszy lub najbardziej aktualny w świetle bieżących wydarzeń?

Kto będzie udzielał Ci wywiadu?

- Kto jest kompetentny, aby wypowiadać się na dany temat? (ten problem może wymagać dokładniejszego zgłębienia!)
- Jeżeli temat jest kontrowersyjny, którą ze stron reprezentuje zaproszony gość?
- Co powoduje, że dany gość będzie ciekawym rozmówcą na potrzeby wywiadu radiowego?

Wybierając gości, wybierasz równocześnie punkt widzenia na dany temat.

Przydatne kryteria:

- *Czy szukasz opinii ludzi, którzy zazwyczaj nie są obecni w innych mediach?*
- *Który aspekt tematu albo którą ze stron kontrowersji chcesz przedstawić?*
- *Jeżeli chcesz uzyskać opinię od oficjalnej instytucji, może ona posiadać osobę wyznaczoną do udzielania wywiadów (rzecznik prasowy).*

Nawiązanie kontaktu podczas rozmowy wstępnej

- Powiedz potencjalnemu rozmówcy, kim jesteś i jaką stację reprezentujesz. Wyjaśnij, na jaki temat chcesz przeprowadzić wywiad (temat/główne aspekty) oraz ile on potrwa.
- Nie zdradzaj swoich pytań: odpowiedzi spontaniczne są zazwyczaj najlepsze! *Wyjątek: jeżeli twój rozmówca jest mało doświadczony, możesz powiedzieć mu od jakiego pytania rozpoczniesz wywiad (i pamiętaj, żeby faktycznie to zrobić). Ponadto, ważne osoby, np.*

osobistości ze świata polityki mogą zażądać wcześniejszego przestania im pytań, na które będą odpowiadać.

Planowanie pytań

- Zapisz pytania, które przychodzą ci do głowy (burza mózgów), a potem je ułóż w kolejności!
- Zdecyduj, jak brzmi główne pytanie, na które chcesz uzyskać odpowiedź. Zazwyczaj pytania tego nie zadaje się wprost, ponieważ jest ono zbyt pojemne albo złożone. Rozbij je na mniejsze pytania pośrednie. Główny przedmiot zainteresowania narzuci ci jednak strukturę rozmowy.
- Pamiętaj, aby na potrzeby wywiadu zawęzić temat do wybranego aspektu.
- Jak będzie brzmiało Twoje pierwsze pytanie (patrz wskazówki poniżej)?
- Czy z tematem wiążą się jakieś fakty lub dane, które musisz mieć przygotowane, aby móc zapytać o nie rozmówcę?
- Nie zapisuj pytań w całości, tylko zrób notatki na ich temat: dzięki temu wywiad będzie żywszy.

Czy znasz już wszystkie potrzebne fakty? Czy musisz coś sprawdzić w innych źródłach? Wyobraź sobie moment wywiadu i przeprowadź go we własnych myślach albo odegraj przy pomocy kolegi/koleżanki, wcielającego/ej się w jedną z ról. Nie bój się zadawać pytań krytycznych, ale rób to w sposób grzeczny/a.

Przebieg wywiadu

- Ty jesteś gospodarzem: stwórz produktywną atmosferę do rozmowy i wykaż zainteresowanie.
- Weź na siebie odpowiedzialność za prowadzenie rozmowy – zrób to dla swoich słuchaczy!
- Zadawaj krótkie i klarowne pytania (wyjątek: pytania bazujące na informacjach spoza bieżącego toku rozmowy).
- Zadawaj tylko jedno pytanie na raz.
- Zwracaj się do rozmówcy personalnie i z szacunkiem.
- Nie zaczynaj pytań od „Hmmm” albo „Tak” (to stwarza dystans między tobą a rozmówcą).
- Unikaj stwierdzeń ogólnych i pytań sugerujących odpowiedź, jak również pytań, które są zbyt otwarte albo zbyt zamknięte (patrz poniżej).

- Pytaj o konkretne zdarzenia i doświadczenia, a nie o opinie ogólne.
- (podczas pracy z urządzeniem przenośnym) Trzymaj mikrofon w ręku, nie oddawaj go nikomu! Mikrofon symbolizuje fakt, że to ty jesteś odpowiedzialny / odpowiedzialna za przebieg rozmowy.

Śluchaj uważnie, co mówi Twój gość i reaguj, zadając swoje pytania – nie trzymaj się kurczowo przygotowanego planu! Możesz powtórzyć pytanie, jeżeli rozmówca nie zrozumiał go za pierwszym razem albo próbuje udzielić wymijającej odpowiedzi (taka sytuacja zdarza się zwłaszcza w przypadku doświadczonych rozmówców, np. polityków, którzy mogą nie chcieć udzielić odpowiedzi wprost).

Nie wahaj się zadawać pytań, na które odpowiedź już znasz: pytasz w imieniu słuchaczy, a nie swoim własnym; możesz też chcieć, aby rozmówca wyjaśnił coś własnymi słowami. Jeżeli rozmówca używa skrótów albo żargonu wewnętrznego, objaśnij trudne zwroty swoich słuchaczom!

Jak spowodować, aby wywiad był ciekawy?

Dobre pytania dadzą dobre odpowiedzi!

Dobry wywiad ma swój **główny punkt zainteresowania**, czyli coś, czego chcesz się dowiedzieć. Pamiętaj o tym elemencie, nawet jeżeli nie pytasz o niego wprost, ale zadajesz bardziej szczegółowe pytania, dające rozmówcy więcej swobody. Poniżej znajdziesz kilka rad dotyczących pytań i ich zastosowania.

Zadawaj jedno pytanie na raz!

Zadawaj pytania otwarte

Pytania otwarte dają rozmówcy możliwość odpowiedzenia w taki sposób, jaki uważa on/ona za stosowny. Zazwyczaj pytania te zaczynają się od słów „jak”, „dlaczego”, „co”. Zamiast pytać „*czy protest odniósł zakończył się sukcesem?*” (co prowokuje odpowiedź „tak” lub „nie”), lepiej zapytać „*jak podsumuje Pan/Pani efekty protestu?*” Trzeba jednak zachować ostrożność, aby pytania nie były zanadto otwarte. Pytanie „*O co chodziło w proteście?*” jest zbyt otwarte: stracisz kontrolę nad rozmową, a rozmówca uzna, że musi na raz wyjaśnić wszystkie zawiłości. Lepsze warianty to: „*Jakie zdarzenia doprowadziły do protestu?*” albo „*Dlaczego grupy lokalne popierają daną sprawę?*”.

Unikaj pytań zamkniętych

Pytania zamknięte to takie, na które można odpowiedzieć tylko słowem „tak”, „nie” albo poprzez podanie prostego faktu. Zazwyczaj słabo wypadają one w wywiadzie, ponieważ zakłócają tok

rozmowy. Mogą one nawet zabrzmieć niegrzecznie, ponieważ ograniczają rozmówcy swobodę wypowiedzi i możliwość objaśnienia spraw. Takie pytania trzeba spróbować zadać podczas rozmowy wstępnej, aby zgromadzić informacje, które posłużą do przygotowania pytań otwartych, które padną już w trakcie wywiadu.

Istnieją wyjątki od powyższej zasady – niekiedy ważne jest, aby zapytać wprost: czy polityk lokalny głosował ZA czy PRZECIW nowym zasadom bezpieczeństwa dla szkół itd.

Pytania zamknięte można też użyć w sposób konstruktywny, tak aby otworzyć nową płaszczyznę rozmowy, np. „*Czy był Pan/Pani zaangażowana w protest?*”, a potem: „*Jakie są Pana/Pani wrażenia?*”.

Pytania z tezą nie nadają się do wywiadów!

Pytanie z tezą to takie, które sugeruje pewną odpowiedź lub interpretację albo wskazuje, że „rzeczy mają się tak, a nie inaczej”. W rezultacie takie pytania nie dają miejsca na swobodną odpowiedź, ale stanowią zaproszenie do potwierdzenia rozmaitych klisz lub uprzedzeń.

Przykładowo, skierowanie do uchodźcy pytania „*Czy jako imigrant nie tęskni Pan/Pani za domem?*” nie tylko byłoby bardzo niedyplomatyczne, ale – co gorsza – sugeruje, że bardzo złożoną sytuację uchodźcy można zbanalizować do postaci prostej etykiety (w tym przypadku tęsknoty za domem – co zresztą miałyby to oznaczać?). W zależności od kontekstu, pytanie może nawet sugerować, że uchodźca *powinien* tęsknić za domem, czyli: *tutaj nie jest jego miejsce* itd.

W tę stronę często prowadzą pytania zawierające element wyboru: ograniczają one rozmówcę do jednej z dwóch interpretacji (z których żadna może nie być prawdziwa). Czasami proste słowa i założenia nie są w stanie oddać pełnego obrazu sytuacji czy osoby. Pytanie „*Czy muzyka to Pański/Pani zawód czy hobby?*” praktycznie gwarantuje, że nie pojawi się żadna ciekawsza refleksja ze strony rozmówcy: a może muzyka to jego pasja, towarzyska, pocieszenie albo substytut dla słów? Pytania z elementem wyboru oferują łatwe kategorie, szufladki i etykiety: czasami bardzo wiele może zależeć od jednego słowa, zwłaszcza jeżeli spowoduje ono, że gość poczuje się niezrozumiany!

Dobrze jest przygotować sobie pytanie otwierające i kończące rozmowę.

Jeżeli rozmowa pójdzie dobrze, pytanie kończące może nie być wcale potrzebne.